

Publicat cu sprijinul financiar acordat de Memorialul Ipotești.
Centrul national de studii Mihai Eminescu

Classificazione Decimale Dewey:

851.1 (23.) POESIA ITALIANA, ORIGINI-1375

DANTE ALIGHIERI

INFERNUL

DIVINA COMMEDIA

versione romena con note e prefazione di

GEO VASILE

©

ISBN
979-12-218-0788-2

PRIMA EDIZIONE
ROMA 9 GIUGNO 2023

CUPRINS

7	Scurtă introducere
15	Cântul I
21	Cântul II
29	Cântul III
37	Cântul IV
45	Cântul V
53	Cântul VI
59	Cântul VII
65	Cântul VIII
71	Cântul IX
77	Cântul X
85	Cântul XI
91	Cântul XII
99	Cântul XIII
107	Cântul XIV
115	Cântul XV
121	Cântul XVI

6 *Cuprins*

129	Cântul XVII
137	Cântul XVIII
143	Cântul XIX
151	Cântul XX
157	Cântul XXI
165	Cântul XXII
173	Cântul XXIII
181	Cântul XXIV
189	Cântul XXV
197	Cântul XXVI
205	Cântul XXVII
213	Cântul XXVIII
221	Cântul XXIX
229	Cântul XXX
237	Cântul XXXI
245	Cântul XXXII
253	Cântul XXXIII
261	Cântul XXXIV
269	Biobibliografie Geo Vasile

SCURTĂ INTRODUCERE

Dante, expresie a Protorenașterii, a actualității perene

Cu siguranță, anul 2021 a fost, oficial, cel puțin în Italia, Anul internațional Dante, ținând seama că se împlinesc șapte veacuri de la moartea Poetului florentin, tradus în mai toate limbile principale de pe cele cinci continente. La care, iată, se adăugă și anul 2022.

Sub zodia nefastă a acestui flagel cunoscut sub numele COVID-19, care prin *sindromul respirator acut sever 2* (abreviat SARS-CoV-2) a afectat milioane de oameni la nivel global, ne-am decis să exorcizăm, cu mijloacele noastre, această pandemie printr-o nouă versiune în limba română a capodoperei literaturii italiene.

Cele paisprezece mii două sute treizeci și trei de versuri din *Divina Commedia* sunt distribuite conform unei simetrii ingenioase în trei mari cantice. Investiția stilistică de epos a *Divinei Commedia* oferă mai multe niveluri de lectură: moral, simbolic, alegoric, anagogic (figură retorică prin care se trece de la general la particular, de la literal la mistic), cel din urmă privind cu precădere *Sfintele Scripturi*.

Sub pretextul că povestește despre călătoria sa pe cele trei tărâmurii, avându-i ca ghizi: în *Infern* și *Purgatoriu* pe poetul latin Virgiliu (70 a.C. – 19 a.C.) extrem de prețuit în Evul Mediu de umaniști, personificare a rațiunii umane, a rigorii și frumuseții limbajului poetic latin), iar în *Paradis* pe Beatrice Portinari (de care copilul Dante se îndrăgostise

prin ceea ce azi numim *coup de foudre*; după moarte, aceasta va să devină personificare a rațiunii divine; a virtuților teologale). Dante oferă lumii creștine capodopera năzuinței unui poet către divin și supranatural. Mesajul cu caracter moral este întotdeauna prezent în mustările aduse păcatelor oamenilor, precum și în încercarea de a-i convinge pe păcătoși să se întoarcă la Dumnezeu și să se roage pentru mântuirea sufletului.

Născut la Florența în 1265, Dante Alighieri, „cel mai mare poet al neolatinității”, așa cum îl definește italianistul român Alexandru Balaci, a murit în exil, la Ravenna, în septembrie, anul 1321, la vârsta de 56 de ani, nu înainte de a-și duce la bun sfârșit misiunea de cruciat al poeziei. Anul 1274 este unul crucial în biografia lui Dante. Copil fiind o vede pentru prima oară pe legendara Beatrice, ocazie ce se va mai repeta doar de două ori. Cititorii o vor întâlni pentru prima oară în operele tânărului îndrăgostit ce o va nemuri în versurile din: *Vita nova*, *Le rime*, *Il Convivio* etc. și, ulterior, în *Divina Commedia*, cu precădere în a treia cantică, *Paradisul*. Dante studiase cu precădere filosofia și teologia. După anii optzeci ai veacului XIII, când va avea loc debutul său sub auspiciile mai vârstnicului poet și prieten Guido Cavalcanti, Dante Alighieri se va căsători cu Gemma Donati, o adolescentă florentină de origine nobilă, care avea pe atunci 14 ani. Din această uniune se vor naște trei sau patru fii care vor avea pentru tatăl lor un adevărat cult; vor fi alături de el atât în diversele etape ale exilului de la Verona sau Ravenna, cât și în perioada îmbolnăvirii lui de malarie pe drumul întoarcerii de la Veneția, dar mai ales cu ocazia stingerii deja celebrului lor părinte.

Începută înainte de exil, în 1300, anul primului Jubileu instituit de Vatican, sau, după alți dantologi, în primul an al exilului, 1307, Dante și-a intitulat opera în latinește, *Commedia*, devenită ulterior, grație inspiratului cititor – interpret, nu altul decât prozatorul și poetul umanist Giovanni Boccaccio (1313-1375), *Divina Commedia*.

Edițiile capodoperei dantești în România

Ne face plăcere să amintim ilustrele versiuni complete ale *Divinei Comedia*, oferite în limba română, prima de către clasicul George

Coșbuc, tipărită la Editura Cartea Românească (ediție îngrijită de ilustrul românist italian Ramiro Ortiz, între 1924 și 1932 (retipărită și adnotată în anii șazeci ai secolului trecut, printre altele, de profesorul și reputatul italianist Alexandru Balaci, autor și al unei remarcabile monografii “Dante” (Editura Gramar, 1995). A doua ediție românească a *Divinei* a fost publicată de profesorul italianist Alexandru Marcu (traducere în proză, tipărită la Craiova, Editura Scrisul Românesc, între 1933 și 1934). A treia traducere, semnată de Ion A. Țundrea, a avut un destin oarecum curios: *Infernul* a fost publicat în 1940 și abia o jumătate de secol mai târziu, în 1999, a fost tipărită întreaga trilogie (Editura Medicală, cu o prefață de N. Iorga). Cea de-a patra traducere a capodoperei lui Dante aparține poetesei din Cluj Napoca, Eta Boeriu (soția cunoscutului românist italian Umberto Cianciolo), și a fost tipărită la București în 1965 la Editura pentru Literatura. Universală, fiind apoi reeditată de mai multe ori, cea mai recentă ediție fiind din 2006.

La Editura Univers (1975-1978) tripticul dantesc a apărut în traducerea lui George Buznea. Neobișnuită și surprinzătoare este versiunea datorată unui italian stabilit în România, la București, Giuseppe Cifarelli (1890-1958), versiune descoperită și tipărită la 25 de ani de la moartea traducătorului: Dante Alighieri, *Divina Commedia*, Craiova, Editura Europa, 1993, prefață și comentarii de Alexandru Ciorănescu, ediție îngrijită de dantologul Titus Pârvulescu, coperta și ilustrațiile fiind semnate de regretatul artist, grafician și gravor român Marcel Chirnoagă. O versiune în limba română doar a *Infernului* au oferit italieniștii Marian Papahagi, Răzvan Codrescu, George Pruteanu (ediție digitală), și, cel mai recent, Cristian Bădiliță.

Considerații despre eposul tripticului dantesc

Cea mai veche ediție a *Divinei Commedia* datează din 1472, tipărită în orașelul italian Foligno, urmată fiind până în aceste două decenii ale veacului XXI, de peste 400 de ediții, numai în Italia, Ediția principeș reproduce una din cele circa 600 de copii, executate până la ediția tipărită, ale manuscrisului original, manuscris care însă nu a fost găsit până-n prezent. Cele trei părți ce compun structura de bază a poemului

exploarează cele trei tărâmurii ale vieții de dincolo – *Infernul*, *Purgatoriul* și *Paradisul* –, fiecare cuprinzând treizeci și trei de cânturi, cu excepția primei părți a tripticului, care are 34. Fiecare din cele 100 de cânturi are în deschidere un scurt prolog..

Dante coboară în adâncurile subterane ale *Infernului* pentru a se întâlni cu cei din lumea umbrelor, descriindu-le patimile și chinurile prin care aspiră la mântuire. Autorul florentin face același lucru când urcă la antipozi, pe muntele *Purgatoriului*, de unde se va înălța mai întâi în *Paradisul terestru (Eden)*, apoi spre al nouălea Cer, în *Paradis*. Este cea mai îndrăzneță călătorie a spiritului uman, *descensio et ascensio*, cea mai mare aventură poetică a unui geniu proto-renascentist, cu care Italia se poate legitima în fața lumii întregi.

Divina Commedia, prin imaginație, viziune și profeție, este o capodoperă a literaturii universale, ce va fi comparabilă doar cu cea scoasă la lumină trei secole mai târziu de dramaturgul-poet Shakespeare, sau cu cea realizată de prozatorul Cervantes. Comparația *Divinei* cu o catedrală gotică se justifică prin imaginația componistică, plasticitatea figurilor de retorică poetică, permanentul imbold ascensional ce-o animă într-o idealitate și spiritualitate.

Personaje din Infern

Italienistul Alexandru Balaci compară poema lui Dante cu un imens tribunal al cărui suprem judecător este însuși poetul exilat: în fața lui se prezintă personaje biblice, mitologice, papi, împărați, înalți prelați și seniori ai Florenței și altor cetăți, ghibelini sau guelfi, albi sau negri. Pasiunile politice, ca și pe pământ, sunt devastatoare: exemplul cel mai elocvent este personajul istoric Farinata degli Uberti, ghibelinul care, în pofida osândeii sale infernale, se înalță orgolios, în pofida flăcărilor, cu aceeași ură împotriva guelfilor: „Abia ajuns în preajma gropii aceleia, la mine / s-a uitat o clipă, și-apoi aproape mânios, / m-a întrebat: „Din ce străbuni te tragi?”// Fiind eu dornic să-l ascult, nu m-am ferit;/ ci i-am vorbit fățiș de dânsii, încât acela își ridică sprâncenele oleacă, și-apoi spuse//: „Neîndurați dușmani mi-au fost și mie, / și alor mei, și facțiunii mele, astfel că-n/ două rânduri i-am izgonit eu din cetate.” (Inf. C.X).

Acest „magnanimo” Farinata, gigantică statuie michelangioloască este eroul pasiunii partinice, cum am spune azi, o concentrare înaltă de energie umană, emblemă indelebilă a vechii istorii a Florenței, care revie în terținele lui Dante în tenebrele luminate de flăcările veșnice. Pandantul de pasiune politică, ridicând cu fermitate glasul împotriva adversarilor, nepregetând să abordeze tonalitățile pamfletului (*bestii fi-solane*; Pistoia ce devenise o *vizuină a fiarelor*, cei din Romagna sunt niște *corciturii*, cei din Lucca sunt *pungași*, iar Pisa este *rușinea neamurilor italiice*). O reglare de conturi, am zice, de vreme ce autorul terținelor își plasează în Infern adversarii politici, în timp ce în Paradis îi rezervă un loc în marea roză a preafericțiilor lui Henric de Luxembourg, întrupare a speranței sale de reîntoarcere în patrie.

Ideea creștină privind răsplata faptelor după moartea trupului capătă, așadar, o intensă coloratură politică; acest omniprezent sentiment politic adaugă un plus de originalitate monumentalei capodopere scrise la începutul veacului XIV.

Exaltând glorioasa istorie a romanilor drept o prefață la istoria Italiei în care trăia autorul, Dante nu pregetă să proiecteze în culori sumbre realitatea istorică a Florenței și Italiei contemporane cu imensele ei masacre, vicii, uneltiri și asasinat, vituperându-le cu virila sa fervoare, în numele adevărului și a nestinsei sale iubiri de patrie.

Creștinul Dante, a cărui biblie ideatică cuprindea cărțile teologului și filosofului Toma d’Aquino, nu cruță, de-a lungul cânturilor din prima cantică la care ne referim, luxuria, avariția, risipa, erezia, blasfemia vs Dumnezeu, cămătăria, codoșlăcul, simonia, hoția, fățarnicia, fraudă, falsificarea de bani sau metale operată de alchimiști, trădarea de patrie. Între personajele memorabile din *Infern* se decupează Francesca da Rimini (bolgia păcatelor trupești), Ulise, simbol al aspirației omului de a depăși limitele cunoașterii, sau contele Ugolino da Gherardesca, cel ferecat în turnul din Pisa, condamnat să moară prin înfometare. Dante accentuează tragedia, ridicând-o la cote shakespeariene, dând glas legendei în circulație precum că, de foame contele și-ar fi canibalizat, după moarte, cei doi copii și cei doi nepoți închiși împreună cu el: „Spre-a nu-i îndurera pe ei mai mult, am încetat;/ cu toții muți am stat atunci și ziua ce-a urmat:/ ah, nemilosule pământ, de ce nu te-ai deschis tu?// Astfel trecură încă patru zile, și Gaddo, cel

mai/ mare dintre ei, mi se-așternu căzându-mi la/ picioare și spuse: „Tu, tată, de ce nu-mi vii în ajutor!”// Apoi muri; și cum mă vezi, eu i-am văzut între/ a cincea și a șasea zi căzând cu toții, rând pe/ rând, și ceilalți trei; așa că orb fiind, am încercat// să bâjbâi spre-ai afla pe fiecare-n parte/, și două zile i-am strigat, dar ei muriseră deja./ Pe urmă foamea birui durerea-mi fără margini.” (*Inf.* C.XXXIII).

Infernul este împărțit în zece zone: câmpia acoperită de ceață densă plus nouă cercuri aflate în continuă extindere. *Purgatoriul* cuprinde, de asemenea, zece zone: țărmul mării, muntele aflat în perfectă corespondență cu prăpastia adâncă creată în centrul pământului în urma prăbușirii lui *Lucifer*, șapte culmi de piatră și partea cu cercuri concentrice din care se ajunge în *Paradis*. *Paradisul* se întinde de-a lungul a nouă ceruri succesive, aflate în mișcare, plus Empireul (locașul lui Dumnezeu, unde ajung cei fericiți, cu sufletele mântuite).

Purgatoriul, a doua împărăție din cele trei ale lumii de dincolo, vizitată sub îndrumarea lui Virgiliu, este descris de Dante ca un munte foarte înalt ce se înalță pe o insulă în centrul emisferei australe completamente înconjurată de ape, la antipozii Ierusalimului aflat în centrul emisferei boreale. Așa cum însuși Virgiliu explică (*Inf.*, XXXIV, 121-126), atunci când Lucifer a fost azvârlit din cer ca pedeapsă pentru rebeliunea sa, acesta s-a prăbușit în centrul Terrei, în partea emisferei australe, drept care toate ținuturile răscolite s-au retras în cea boreală de teama atingerii cu Vrajmașul; astfel s-a format muntele *Purgatoriului*, ce s-a înălțat ca replică și în opoziție cu genunea „Infernului”.

Nu putem încheia aceste note decât prin mărturia Francescăi da Rimini, zugrăvită de Dante ca un simbol al femeii moderne, ce dă curs pasiunii, imboldului inimii, în contra ascezei și reprimării sentimentelor pure și purificatoare; mărturie ce e de fapt un veritabil poem de dragoste, o încoronare a ceea ce a însemnat *dolcestilnuovo*: „O, tu, făptură hăruiată și binefăcătoare,/ ce-nfrunți văzduhul neguros, pe noi care-am/ pătat cu sânge lumea, vii să ne vezi;// prieten de ne-ar fi Atotstăpânul, noi l-am ruga/ să aibă milă de pacea sufletului tău; căci milă/ fostu-ți-a și ție de ale noastre pătimiri înfricoșate//. De ceea ce ai vrea s-auzi, să vorbim îți place,/ noi vă vom face martori spunându-văadevărul/, în timp ce vântul va da semne să-nceteze oleacă//. Cetatea-n care m-am născut pe malul mării/ stă, unde apele-i mai mici își varsă Padul. Iubirea,/ ce în

inimi tandre se-aprinde într-o clipă făcutu-l-a// pe acesta să-ndrăgească trupul meu frumos/ pe care mi-l luară; iar felul faptei lor încă mă doare./ Iubirea ce nu-ngăduie niciunui iubit să nu iubească,// făcut-u-m-a să-l îndrăgesc pe-acesta-atât de tare/, ce-așa cum vezi, alături stăm și-acum./ Iubirea ne-a făcut să-mpărtășim aceeași moarte//: acel ce viața ne-a luat avea-va parte de Caina”(...).” ...Aceste vorbe de ei spuse le erau povestea/. Iar când pe-acele umbre pătimăse le-am auzit//, lăsat-am ochii în pământ și nu i-am ridicat,/ decât atunci când: „Ce gândești“, m-a întrebat poetul./ Eu i-am răspuns, așa-ncepând: „Ce// doruri, vai, și câte patimi le-aduse cruda moarte!”/ spre dânsii m-am întors apoi și am rostit:/ „Atât de mult mă doare martiriul tău, Francesca//, de voi atâta milă simt, c-aș vrea să plâng/. Dar spune-mi: la vremea dulcilor suspine,/ iubirea prin ce semn și cum v-a-ngăduit// să recunoașteți ascunsă patimă din voi?”/ Iar ea mie: „Nu e durere mai cumplită decât/ să îți aduci aminte c-ai fost și fericită,// acum când ești damnat; îndrumătorul tău o știe/, căci însuși el veni din Limb să-ți fie reazem/. De vrei însă să afli cum ne-a-ncolțit iubirea,// cu ochi-n lacrimi îți voi spune cum a fost/. Din Lancelot, odată, ca să mai treacă vremea,/ citeam noi într-o zi și cum l-a înrobit pe el iubirea;// cu gând curat și nebănuitori, eram doar noi./ Adeseori povestea ne-a-ndemnat să ne privim/ în ochi și cum din obraji culoarea ni se pierde//: dar într-un singur loc romanul de amor ne-a biruit/. Când am citit că pătimăș dorita gură,/ s-a dat să fie sărutată de prea frumosu’ amant,// acesta, care tot cu mine pururi va sta, gura/ mi-a sărutat-o, și trupu-i tremura. Vai, acel/ Galehaut fost-a-n carte, și cel ce-a scris povestea-i//. Astfel din ziua aceea n-am mai citit ’nainte” (*Inf. C.V*).

Bibliografie selectivă: Autorii monografiilor, studiilor, edițiilor italiene și edițiilor în limba română consultate: George Coșbuc, Alexandru Balaci, Giovanni Pascoli, Niccolò Tommaseo, Francesco De Sanctis, Michele Barbi, Erich Auerbach, Umberto Bosco, Benedetto Croce, Ernst Robert Curtius, Giovanni Gentile, Bruno Maier, Attilio Momigliano, Giovanni Papini, Giorgio Petrocchi, Alexandru Balaci, Giuseppe Cifarelli, Marian Papahagi, Laszlo Alexandru, Marco Santagata etc.

CÂNTUL I

Dante își dă seama că s-a rătăcit într-o pădure întunecată, simbol al rătăcirii spirituale; vrând să iasă la liman, încearcă să urce o colină iluminată de soare. Trei jivine: o panteră, un leu și o leoaică îi taie calea; apare o umbră, cea a lui Virgiliu, ce-l invită pe Poet să-l urmeze pe un alt drum, prevestindu-i venirea unui ogar, ce va pune pe fugă lupoaica. Virgiliu îl va călăuzi pe Dante în împărăția din lumea de dincolo, a Infernului.

În miezul drumului vieții noastre
m-am pomenit într-o pădure-ntunecată,
căci calea cea firească o pierdusem.

Ce greu e, vai, de spus cât de sălbatică
și aspră și dureroasă era acea pădure
încât și-acum, gândindu-mă, mi-e groază!

Cu prea puțin e moartea mai cumplită;
dar ca s-arăt și binele ce l-am găsit acolo,
voi povesti de alte lucruri pe care le văzui.

Nu știu cum de se face c-am nimerit acolo,
atât mă copleșise somnul în vremea-aceea,
încât m-am abătut de la adevărata cale.

Iar după ce-am ajuns la poala unui deal,
acolo unde și vâlceaua se sfârșea,
ce inima de spaimă mi-o umpluse,

privii în sus și umerii văzutu-i-am deja
înveșmântați în razele planetei, ce drept
îl duce pe oricine, oricare i-ar fi calea.

Atunci și frica ce în golul inimii îmi
stăruise de-a lungu-ntregii nopți de chin
n-o mai simțeam atât de neîndurătoare.

Și precum cel ce abia de mai răsuflă
ieșind din cea vâltoare prinzându-se de mal,
se-ntoarce și-ațintește furios apa perfidă,

tot astfel era sufletu-mi ce încă-mi tremura,
se-ntoarce înapoi să mai privească iar
pădurea din care n-a ieșit nicicând ființă vie.

Apoi, tihnindu-mi puțin trupul istovit,
pornit-am iar pe-ntinderea pustie,
înaintând cu teamă și pasul șovăielnic.

Și iată, chiar la începutu' urcușului,
o sprintenă și suplă panteră ce venea,
acoperită toată cu blana ei pătată,

și ațintindu-mi chipul, nu mă slăbea din urmă,
voind parcă să-mpiedice înaintarea-mi, că
de mai multe ori voit-am să fac cale îtoarsă.

Era în faptul zilei, iar soarele urca pe cer
cu-acele stele din constelația Berbecului
ce statu-i-au în preajmă când dragostea divină

l-a așezat și lumea toată a înfăptuit-o;
așa c-aveam prilej de a spera că totul
fi-va bine cu fiara-aceea plăcută de privit;

dar nu până într-atâta să nu mă-nfricoșeze,
când dinainte-mi brusc apăru și-un leu.
Părea că era gata să sară-n drumul meu

cu capu' sus stârnit de-o foame furioasă,
de parcă tot văzduhul în preajmă-i se temea.
Și o lupoaică doldora de pofte apăru

părând să care în vlăguirea ei râvnele toate,
ea, ce pe mii de oameni a îndurerat;
și-această fiară m-a descurajat atât de mult

prin grozăvia-nfățișării, ce mă urmărea.
Și-ntocmai ca zgârcitul, ce tot agonisește,
dar vine-o vreme când risipește totul,

că-și plânge soarta și lui însuși de milă,
la fel lupoaică mahnitu-m-a de moarte,
atunci când, tăindu-mi calea, puțin câte puțin

mă împingea acolo unde soarele nu bate.
În timp ce eu mă năruiam în vale,
în fața ochilor mi se-arătă deodată

un suflet părând să aibă glasul stins de prea
multă tăcere. Văzându-l eu pe-acei coclauri:
„Fie-ți milă de mine”, i-am zis cu voce tare,

„oricine-ai fi tu, umbră, sau om adevărat!”
El mi-a răspuns: „Nu om, deși eu om am fost.
Părinții mei au fost lombarzi de felul lor,

din patria mantovană amândoi.

Eu m-am născut *sub Julio*, deși târziu;
și am trăit la Roma, sub strălucitul August,

pe vremea zeilor înșelători și falși.
Poet am fost și l-am cântat pe acel drept
fiu al lui Anchise ce a venit din Troia,

atunci când mândrul Ilion a fost dat focului.
Dar tu de ce te-ntorci spre-un chin atât de mare?
De ce nu urci fermecătorul munte

ce început e și pricină al neasemuitei fericiri?”
„Au ești tu cumva acel Virgil și acel izvor
ce răspândești un fluviu grandios de elocință?

răspunsu-i-am, plecându-mi fruntea rușinat,
„O, tu, onoare și lumină a celorlalți poeți,
a mea-ndelungă râvnă și dragostea-mi cea mare

făcutu-m-au să caut a tale opere să le citesc.
Tu-mi ești maestru, tu autorul; tu singur ești
cel de unde luat-am înaltul și sublimul stil,

ce onoratu-m-au de-a lungul întregii mele vieți.
Vezi fiara de frica căreia întorsu-m-am din drum,
ajută-mă să scap de ea, o preamărite înțelept,

că vinele și-ncheieturile-mi se zbat de frică.”
„Tu, se cuvine altă cale pașii tăi s-apuce“,
îmi răspunse, apoi, văzându-mă că lăcrimez:

„de vrei să scapi cu bine de-acest sălbatic loc,
că fiara-aceasta de care tu te vaiieți nu lasă
om să treacă mai departe din calea ei,

ci-atât îi stă-mpotrivă, și-n fine îl și omoară;
din fire este rea, și-așa de păcătoasă
că pofta-i nesățioasă nîcîcînd se potolește,

că după ce se-nfruptă, e și mai pofticioasă.
Cu multe animale se-mpreună, și tot mai
multe vor să fie, pîn' ce Ogarul va să vină

și-o va răpune-n chinuri neasemuite.
Acesta nici pămînt, nici bani nu va pofti,
ci doar înțelepciune, iubire și virtute.

Iar patria lui fi-va întru Sfântul Duh,
el fi-va mîntuirea Italiei smerite, pentru care
jertfitu-s-a Camilla fecioara ne-nfricată,

și Niso, plin de răni, regele Turnus și Eurial.
Dintr-o cetate-n alta va izgoni-o, fără milă,
pîn' ce-o va-nchide-n iadul din care

drumul datu-i-a Invidia ce fu întîi pe lume.
Spre binele tău deci, cred și te sfătuiesc
să mă urmezi și călăuza căii tale îți voi fi,

și te voi scăpa de-aici, trecînd spre locul veșnic.
Acolo unde auzi-vei plînsете de disperare, și vei
vedea duhuri străvechi tînguitoare,

dorindu-și și-implorînd a doua moarte;
și-i vei vedea pe cei ce-s bucuroși
că stau în flăcări trăgînd nădejde să se-nalțe

cînd vremea va veni la sfera fericiților din Rai.
De vei voi apoi să urci pîn' la aceștia,
va să te-ajute-un suflet cu mult mai vrednic;

pe seama lui te voi lăsa, plecând; căci
cine acolo sus în slăvi domnește,
potrivnic fiind eu credinței sale, nu vrea

să între cineva-n cetatea lui, adus de mine.
De-acolo stăpânește el întreaga lume și-n cer
și pe pământ, acolo e cetatea-i și tronul-i mare.

„Ferice de aceia pe care vrea să-i ia la el!”
Ci eu i-am spus: „Poete, rogu-te pe Dumnezeu
pe care nu l-ai cunoscut, dar nu din vina ta,

spre-a mă scăpa de-astă restriște și de
ce-o fi și mai rău, să mă conduci acolo unde
tu mi-ai spus, să pot vedea și poarta

preasfântului Sfânt Petru al Purgatoriului
precum și duhurile-acelora ce zici
ce-ndură atâta zbucium și chin și întristare.”

Drept care el porni, iar eu i-am urmat pașii.

Pădurea întunecată: simbol al păcatelor omenești; sufletul Poetului era copleșit de povara păcatelor; adevărata cale era cea a virtuților creștinești; Soarele: simbol al Dumnezeirii; noaptea: bezna; tenebrele: simbol al păcatelor și neștiinței; pantera: simbol al desfrâului trupesc ori al Invidiei; leul: simbol al trufiei maligne; lupoaica: simbol al zgârceniei; umbra: poetul Virgiliu, n. în anul 70 a. Ch., autor al *Eneidei*, de origine din Mantova, oraș aflat în Lombardia – provincie cu care se confunda ca nume, în vremea lui Dante, aproape întreaga Italie de Nord; Iulius Cezar: asasinat în anul 44 a. Ch., pe când Virgiliu avea doar 26 de ani; Enea: unul dintre eroii din războiul Troiei, evocat de Virgiliu în *Eneida*; Ilion: aluzie la *Iliada*, poemul lui Homer; Veltro (sau Ogarul): simbol al unui Mântuitor, aluzie obscură, controversată, ca și toponimele Feltro (expresia alegorică obscură *tra feltro e feltro*: de noi tradusă cu *Sfântul Duh*); fecioara războinică ce a murit luptând împotriva Troienilor; Niso, Eurial: morți în luptă cu Volscii; Turnus: principe al Rutulilor, ucis de Enea; poarta preasfântului sf. Petru: poarta Purgatoriului.